Vol. 6, No. 2, 2020

УДК 32:355.02:341.16

https://doi.org/10.23939/shv2020.02.001

PESCO, CARD, EDF: СТРАТЕГІЯ, АНАЛІЗ ТА ФІНАНСУВАННЯ У СФЕРІ ГАРАНТУВАННЯ БЕЗПЕКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (Оглядова стаття)

Леся Дорош
Національний університет "Львівська політехніка"
Researcher ID R-1453-2017
Author ID: 57192267003
lesia.o.dorosh@lpnu.ua

Василь Романик
Національний університет "Львівська політехніка"
ORCID: 0000-0001-8879-0040
vasyl.romanyk.mmv.2019@lpnu.ua

(стаття надійшла до редколегії – 16.07.2020 р., прийнята до друку – 06.10. 2020 р.)

© Дорош Л., Романик В.,2020

У статті зроблено огляд безпекових програм ЄС, проаналізовано їхню інституційну основу та реалізацію конкретних проєктів, покликаних розширити співпрацю держав-членів в оборонному та безпековому секторах. Йдеться про Постійну структуровану співпрацю з питань безпеки і оборони (Permanent Structured Cooperation, PESCO); Координований щорічний огляд оборони (the Coordinated Annual Review on Defence, CARD) та Європейський оборонний фонд (European Defence Fund, IDF). Доведено актуальність комплексного дослідження PESCO, CARD, EDF, діяльність яких спрямована забезпечити стратегічну компоненту співпраці, аналіз сектору оборони та фінансування пріоритетів у сфері гарантування безпеки Об'єднання. Стверджено, що PESCO стало ключовою стратегічною ініціативою ЄС, CARD дозволяє координувати розвиток військових можливостей у державах-членах; EDF створений для координації, збільшення інвестицій та покращення взаємодій у сфері оборони між країнами членами ЄС. Проаналізовано виклики, які постають у рамках функціонування цих ініціатив. Стверджено, що ключовим викликом для CARD є те, що країни-члени не готові ділитися національними планами оборони одна з одною, а також вже наявна та потенційна координація і гармонізація оборонних планів у рамках Оборонного планування НАТО. Простежено особливості конкретних проєктів, що фінансуються у рамках Європейського оборонного Фонду: "Океан 2020", "Eurodrone", "SPIDER", "EuroSWARM", "TRAWA", "ACAMSII", "Gossra", "Vestlife". Спостерігається постійний прогрес у галузі безпеки та оборони ЄС: ініційовано численні оборонні проєкти у рамках PESCO; відбувається синхронізація оборонного планування через CARD; стимулюються інвестиції в оборону за рахунок фінансування оборонних дослідницьких проєктів через EDF, продовжується робота над покращенням військової мобільності; покращується координація співпраці між ЄС та НАТО тощо.

Ключові слова: *постійна структурована співпраця з питань безпеки і оборони, Координований щорічний огляд оборони, Європейський оборонний фонд, ЄС, безпека.*

PESCO, CARD, EDF: STRATEGY, ANALYSIS AND FINANCING IN THE EUROPEAN UNION SECURITY GUARANTEE (Review Article)

Lesia Dorosh
Lviv Polytechnic National University
Researcher ID R-1453-2017
Author ID: 57192267003
lesia.o.dorosh@lpnu.ua

Vasyl Romanyk
Lviv Polytechnic National University
ORCID: 0000-0001-8879-0040
vasyl.romanyk.mmv.2019@lpnu.ua

In the article the authors analyze the institutional basis for strengthening the EU security and the implementation of specific projects designed to expand cooperation between the Member States in the defence and security sectors. The point at issue is about Permanent Structured Cooperation (PESCO); the Coordinated Annual Review on Defence (CARD) and the European Defence Fund (EDF). The relevance of the comprehensive study of PESCO, CARD, EDF, which activities are aimed at ensuring the strategic component of cooperation, the analysis of the defence sector and funding priorities in the security sphere of the Union have been proved. It is claimed that PESCO has become a key strategic initiative of the EU, CARD allows coordinating the development of military capabilities in the Member States; the EDF was created to coordinate, increase investment and improve defence interoperability between EU member states. The challenges faced within the functioning of these initiatives have been analyzed. It is alleged that a key challenge for the CARD is the unwillingness of Member countries to share national defence plans, as well as the available and potential coordination and harmonization of defence planning within NATO's Defence Planning. The peculiarities of specific projects financed within the European Defense Fund ("Ocean 2020", "Eurodrone", "SPIDER", "EuroSWARM", "TRAWA", "ACAMSII", "Gossra", "Vestlife") have been analyzed. There is continued progress in the field of the EU security and defence: numerous defence projects have been initiated under PESCO; there is a synchronization of defence planning through the CARD; the investments in defence are stimulated by financing the defence research projects through the EDF, the improving military mobility is continuing; coordination of the EU-NATO cooperation is improving, etc.

Key words: *Permanent Structured Cooperation (PESCO), the Coordinated Annual Review on Defence (CARD), the European Defence Fund (EDF), the EU, security.*

У світлі сучасних викликів та загроз, що посилюються на міжнародній арені та позначаються на невизначеності й непередбачуваності майбутнього міжнародних взаємодій, питання міжнародної й національної безпеки та оборони набуває щораз більшої актуальності та стає одним із тих першочергових завдань, які стоять на порядку денному кожної держави чи організації.

Європейський Союз як міждержавне об'єднання був створений перш за все задля економічної та політичної інтеграції держав-членів. Останні ніколи не ставили за мету перетворити його у військове об'єднання, а доклали величезних зусиль для розвитку економіки, інфраструктури та покращення життя своїх громадян.

Однак після закінчення "холодної війни" та перед початком пост-біполярного періоду в історії міжнародних відносин, ЄС почав інтенсивніше розвивати інтеграційну співпрацю у сфері безпеки та оборони. Першим імпульсом до такої кооперації стало підписання Маастрихтського договору в 1992 році, де було закладено основні принципи спільної зовнішньої політики та безпеки Союзу. У 2009 році був підписаний Лісабонський договір, у якому зазначено, що загальна політика безпеки та оборони містить покрокову розробку спільної оборонної політики Союзу, яка, своєю чергою, повинна забезпечити спільну оборону тоді, коли Європейська рада одноголосно ухвалить про це рішення [Договор о Европейском Союзе (в редакции Лиссабонского договора) 2009]. Тому, затвердивши правову основу зміцнення безпекової політики, ЄС розпочав реалізацію конкретних проєктів, покликаних розширити співпрацю держав-членів в оборонному та безпековому секторах. Такими проєктами стали Постійна структурована співпраця з питань безпеки й оборони (Permanent Structured Cooperation,

PESCO); Координований щорічний огляд оборони (the Coordinated Annual Review on Defence, CARD) та Європейський оборонний фонд (European Defence Fund, EDF).

Автори статті поставили собі за мету комплексно проаналізувати особливості безпекових ініціатив у рамках ЄС (PESCO, CARD, EDF), що спрямовані на забезпечення стратегічної компоненти співпраці, аналізу сектору оборони та фінансування пріоритетів у сфері гарантування безпеки Об'єднання.

Джерельну базу цього дослідження становлять головно нормативні документи ЄС [Договор о Европейском Союзе (в редакции Лиссабонского договора) 2009; European Council, 22-23 June 2017. Main results 2017, European Council meeting conclusions. 14 December 2017 2017], а також інформація про діяльність досліджуваних структур ЄС у сфері безпеки [European Defence Fund – Factsheet 2019; Permanent Structured Cooperation updated list of PESCO projects – Overview 2018; The European Defence Fund: Questions and Answers 2017]. Також міцною основою цього аналізу є комплексні дослідження, у яких висвітлено сучасні виклики у сфері безпеки ЄС [Fiott 2019]. Варто також виокремити публіцистичні та аналітичні роботи дослідників [Молдован 2017; Fiott 2017; Gotkowska 2018], які зосереджують увагу на інституційній структурі, створеній у рамцях ЄС, діяльність якої спрямована на протидію сучасним безпековим викликам та захист Європи.

22–23 червня 2017 р. в Брюсселі пройшов саміт Європейської ради, рішення якого мають безпосередні наслідки для Спільної політики безпеки та оборони (СПБО). Ключовим рішенням на саміті стало схвалення курсу на військову інтеграцію ЄС. Франція, Німеччина та керівники Європейської комісії (передусім президент Європейської Комісії Жан-Клод Юнкер і Верховний представник ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки Федеріка Могеріні) успішно використали шанс на впровадження змін. У комюніке саміту та заявах лідерів ЄС чітко прозвучала теза про намір активізувати інтеграцію у військовій сфері [Молдован 2017]. Інтеграція повинна охопити: інституціональну сферу, оборонно-промисловий комплекс, ринок зброї та військової техніки ЄС. Ядром такого об'єднання, власне, повинно стати PESCO, яке було остаточно затверджене під час засідання Європейської Ради 14 грудня 2017 року, об'єднавши 25 держав-членів ЄС (за винятком Великої Британії, Данії та Мальти) [European Council, 22-23 June 2017. Main results 2017; European Council meeting conclusions. 14 December 2017].

Сьогодні у рамцях PESCO ініційовано та реалізуються численні оборонні ініціативи. 6 березня 2018 р. Європейська Рада ухвалила "дорожню карту" PESCO, у якій детально окреслено шлях щодо реалізації питань управління та планування. Зокрема, дорожня карта визначає механізми щорічного огляду PESCO та процесу оцінки національних планів імплементації. Загалом у 2018 році були ініційовані 34 оборонні проєкти в рамках PESCO (перша хвиля – 17 проєктів, погоджених у березні 2018 р., друга хвиля – ще 17 проєктів, затверджених у листопаді 2018 р.). Ці проєкти спрямовані на подолання низки недоліків у спроможностях держав ЄС у всьому спектрі військової галузі: суходолу, моря, повітря, космосу та кіберпростору [Fiott 2019]. Список проєктів містить тематичні напрямки, а саме: радіонавігаційні проєкти з використанням космічних активів; створення мереж інформування про військовий космічний нагляд; проєкти військової мобільності; безпілотної наземної системи; автономних морських систем протимінних заходів; Євродрону (the Eurodrone); модернізації штурмового вертольота Tiger Mark III; створення команди з швидкого кіберреагування; посилення можливостей ведення електронної війни; створення медичної команди тощо [Permanent Structured Cooperation updated list of PESCO projects – Overview 2018]. Враховуючи внутрішню модуляцію проєктів PESCO, усі країни-учасниці залучені або як очільники, або як учасники цих проєктів.

Отож проєкти PESCO стали ключовою стратегічною ініціативою ЄС у рамцях Спільної політики безпеки та оборони. Серед інших ініціатив варто проаналізувати діяльність CARD, що дозволяє координувати розвиток військових можливостей у державах-членах, та EDF, створеного для фінансування розробок різного роду озброєння та проєктів у сфері оборони у рамках ЄС [Gotkowska 2018].

Глобальна стратегія ЄС закликає до "поступової синхронізації та взаємної адаптації національних циклів планування ефективності та практики розвитку потенціалу" [Fiott 2017]. Відтак, наприкінці 2016 року був узгоджений щорічний Координований огляд оборони (CARD). Поряд із діяльністю у рамцях PESCO та EDF, CARD призначений узгоджувати національні плани оборони на рівні ЄС. Зазвичай, кожна держава-член планує свою оборону на національній основі. Відтак це ускладнює загальне планування оборони у зв'язку з інколи повторюваними та витратними пріоритетами країн, планами розвитку їхнього потенціалу, рішеннями про закупівлі та бюджетними термінами. У цьому контексті

завдання CARD – це надати цінну попередню та подальшу оцінку національних оборонних планів, яка передбачає шляхи співробітництва, котрі можуть виникнути при спільній оцінці національних оборонних планів. За більшої прозорості можливе взаємне визначення пріоритетів розвитку потенціалу та оборонних досліджень [Fiott 2017].

CARD передбачає щорічні звіти перед міністрами оборони ЄС, однак усе ж є добровільним інструментом, який використовується державою-членом. CARD не передбачає єдиного підходу до оборонного планування, але надає "кращий огляд на рівні ЄС, до прикладу, витрат окремих держав на оборону та національних інвестицій, а також витрат на оборонні дослідження" [Fiott 2017].

Водночас перед CARD постають деякі виклики. Ключовим серед них є неготовність країн-членів ділитися національними планами оборони одна з одною. Держави-члени розглядають CARD як незначне бюрократичне завдання, що реалізується на добровільній основі. Тому аналітики стверджують, що буде цікаво спостерігати, як CARD може стимулювати оборонну співпрацю поза тим, що вже досягнуто на добровільній основі на рівні ЄС. Викликом для CARD є також вже наявна та потенційна координація та гармонізація оборонних планів у рамцях Оборонного планування НАТО у межах конкретних сфер спроможностей, таких як військові сили, логістика, протиракетна оборона, розвідка тощо [Fiott 2017].

У 2018 р. визнано особливу важливість CARD та його роль у сприянні координації та синхронізації оборонного планування на рівні ЄС. Загалом перший повний цикл CARD був розпочатий восени 2019 р. Одним із обнадійливих висновків із пробного циклу CARD стало те, що країни-члени ЄС збільшили витрати на оборону. З аналізу CARD країни-члени дізналися, що саме їм спільно потрібно зробити для збільшення інвестицій в оборонні дослідження та розробки [Fiott 2019]. Тому PESCO та ініціатива CARD окремо або разом мають змогу посилити європейську оборону.

Вказані дві ініціативи безпосередньо корелюються з фінансовими спроможностями держав-членів та загалом ЄС у сфері оборони. Зрозуміло, що ЄС не може взяти на себе цілковиту відповідальність у галузі оборони, але він може заохотити співпрацю держав-членів у розробці та придбанні технологій та обладнання, які є необхідними для вирішення загальних проблем безпеки та оборони. В цьому контексті Європейська комісія зробила все можливе для започаткування та повноцінного функціонування ще одного інституту – Європейського оборонного фонду, покликаного сприяти стратегічній автономії Європи в обороні та захисті громадян ЄС. Він буде координувати, доповнювати та посилювати національні інвестиції в оборону [European Defence Fund – factsheet 2019]. Основою для створення фонду стали дві пілотні програми, ініційовані ЄС у 2017 році, зокрема: "Preparatory Action on Defence Research" (PADR) та "European Defence Industrial Development Programme" (EDIDP). Перша мала за мету сприяти розвитку спільних, оборонних, науково-технологічних досліджень у Європі, друга – спрямована на підтримку розробок оборонного обладнання та технологій шляхом співфінансування з бюджету ЄС.

Фінансування фонду на 2021–2027 рр. передбачено у розмірі 13 мільярдів євро. З європейського оборонного фонду Європейська комісія планувала витрачати на оборонні цілі 500 млн євро у 2019 і 2020 роках, а з 2020 р. довести суми річного фінансування до 1 млрд євро. Крім того, передбачалось, що держави-члени повинні доповнити цей Фонд щонайменше 2 млрд євро в 2017–2020 рр. і щонайменше 35,6 млрд євро в 2021–2027 рр. [A European Defence Fund: €5.5 billion per year to boost Europe's defence capabilities Brussels. Press release 2017]. Активізація таких зусиль є економічно вигідною для держав-членів союзу та в перспективі допоможе оптимізувати видатки на галузь оборони в кожній державі зокрема.

Своєю чергою, розглядаючи економічну основу створення фонду, аналітики відзначають три важливі моменти:

1. Відсутність співпраці між державами-членами у сфері безпеки та оборони, за оцінками експертів, вартує для них від 25 до 100 мільярдів євро щороку.
2. На сьогодні близько 80 % закупівель у галузі оборони проводяться тільки на національній основі, що призводить до витратного дублювання військових спроможностей.
3. З 2010 року щорічно витрачалося менше ніж 200 мільйонів євро на спільні європейські дослідження в галузі безпеки та оборони [European Defence Fund – Factsheet 2019].

Крім економічних чинників, брак співпраці у військовій сфері породжує фрагментарність та неефективність у сумісництві військових систем. Так, до прикладу, загальна кількість типів бойових систем в ЄС досягає 178, тоді як у США їх налічується всього 30. Отже, різноманітність озброєння військ

може суттєво погіршити їхнє злагодження, що, своєю чергою, може призвести до поразки у боротьбі з противником. Саме тому однією з цілей створення та функціонування Фонду є поступова інтеграція та уніфікація військових систем держав-учасниць ЄС.

Ще одним важливим пріоритетом є те, що Європейський оборонний фонд надаватиме повномасштабну грантову підтримку дослідженням у галузі оборони та безпеки. З 2017 року ЄС започаткував грантові програми для спільних досліджень у сфері інноваційних оборонних технологій. Проєкти, що матимуть право на фінансування ЄС, зосереджуватимуться на пріоритетних сферах, попередньо погоджених державами-членами, і, як правило, включатимуть розробки в повітряному, сухопутному, морському, кібер- та космічному просторах. Крім того, кооперація передбачена й у галузі електроніки, шифрованого програмного забезпечення та робототехніки [The European Defence Fund: Questions and Answers 2017].

Розподіл фінансування відбувався так: до кінця 2019 р. загалом на дослідження було виділено 90 мільйонів євро, з них 25 мільйонів виділено на 2017 р., 40 млн – на 2018 р., 25 млн – передбачалось на 2019 р. Підписання перших грантових угод вже відбулося до кінця 2017 року. Після 2020 року планується виділяти 500 мільйонів євро на рік. Отже, це має зробити ЄС одним із найбільших інвесторів у галузі оборонних досліджень.

Окрім досліджень, Фонд фінансово сприятиме розвитку та придбанню військових технологій. У такий спосіб Фонд має на меті посилити стимули для держав-членів співпрацювати над спільним розвитком та придбанням оборонного обладнання та технологій шляхом співфінансування з бюджету ЄС. Держави-члени можуть, наприклад, спільно інвестувати в розвиток безпілотних технологій або супутникового зв'язку, або гуртом купувати гелікоптери, зекономивши та зменшивши при цьому свої витрати. Проте тут важливо відзначити, що прийнятними будуть лише спільні проєкти, тобто, кошти будуть виділені лише на проєкти, що передбачають транскордонну участь малих та середніх підприємств.

Для потенційних розробок військових технологій ЄС вже виділив 500 млн євро на 2019 та 2020 роки в рамцях спеціальної програми оборони та промислового розвитку. Крім того, на 2020 рік передбачено підготовку більш значної програми з прогнозованим річним бюджетом у 1 мільярд євро. Таким чином, такі дії можуть підвищити загальні інвестицій ЄС у розвиток обороноздатності до 5 мільярдів євро на рік після 2020 р.

Станом на 2020 рік уже можна проаналізувати перші результати діяльності Фонду. Зокрема, загалом 441 організація подала заявки для отримання фінансування з EDIDP, зробивши 40 пропозицій щодо розвитку певного роду оборонних технологій, проте лише 223 організації з 16 пропозиціями будуть підтримані програмою. Крім того, варто зазначити про широке географічне охоплення проєктів, які охоплюють учасників з 24 країн-членів. Не менш важливим є і той факт, що існує повна узгодженість з іншими оборонними ініціативами ЄС, зокрема з PESCO. Дев'ять пропозицій, що фінансуються в рамках програми EDIDP, – це проєкти PESCO [European Defence Fund: €205 million to boost the EU's strategic autonomy and industrial competitiveness 2020].

Що ж стосується конкретних прикладів функціонування Фонду, то тут можна відзначити проєкт "Океан 2020", який фінансується обсягом 35 млн євроінвестицій ЄС та в якому бере участь 42 підприємства з 15 держав Співтовариства. Основною метою цього проєкту є підтримка морських наглядових місій та інтеграція безпілотників та безпілотних підводних човнів у військові операції флоту. Ще одним прикладом діяльності Фонду є виділення 100 млн євро на програму "Eurodrone", спрямовану на розробку систем дистанційного пілотування літаків середньої висоти та широкого радіусу дії. У 2018 р. за фінансування EDF успішно завершились два дослідницькі проєкти – SPIDER (вивчення можливостей поєднання безпілотних систем, сенсорів та синтезу даних для посилення бойових можливостей у міському середовищі) та EuroSWARM (перевірка можливостей безпілотних систем). Ще один проєкт – TRAWA – має бути завершений згодом та має на меті розробку системи "виявлення та уникнення" для Систем дистанційного пілотування літальних апаратів (Remotely Piloted Aircraft Systems, RPAS) [Pilot Project EuroSWARM and SPIDER activities completed 2018].

До цих проєктів також можна додати проєкт "ACAMSII" за участю семи партнерів з країн-членів ЄС та з фінансуванням обсягом 2,6 млн євро на розробку адаптивного камуфляжу для військ; "Gossra", що охоплює сім партнерів та має фінансування обсягом 1,5 млн євро на розробку датчиків та комунікаційних пристроїв для військових; "Vestlife" – це ініціатива з фінансуванням обсягом 2,4 млн євро, мета якої полягає у розробці надлегкого бронежилету для солдатів. У ній беруть участь шість партнерів із шести країн-членів ЄС [Fiott 2019]. Розробка таких

технологій є надзвичайно важливою для стратегічної автономії Європи, визначеної Європейською Радою у 2013 році, як пріоритет для ЄС, оскільки на цей момент Союз має серйозну технологічну залежність від іноземних постачальників.

Підсумовуючи, варто зазначити, що проаналізовані у статті ініціативи є однією з відповідей на безпекові виклики та загрози, які постали перед ЄС в новому тисячолітті. В Об'єднанні можемо спостерігати постійний прогрес у галузі безпеки та оборони. Сьогодні країни ЄС посилюють свій цивільний потенціал управління кризовими ситуаціями в рамках спільної політики безпеки та оборони (СЗПБ); ініційовано численні оборонні проєкти у рамцях PESCO; відбувається синхронізація оборонного планування через CARD; стимулюються інвестиції в оборону за рахунок фінансування оборонних дослідницьких проєктів через EDF, продовжується робота над покращенням військової мобільності; покращується координація співпраці між ЄС та НАТО тощо. Функціонування вказаних ініціатив повинно стати двигуном для розвитку безпеки та оборони Європейського Союзу. Військове співробітництво в межах Співтовариства повинне посилити обороноздатність ЄС та допомогти державам-членам розвивати інноваційні оборонні продукти, технології та послуги, які зможуть забезпечити військово-технологічну перевагу над противниками та сприяти стратегічній автономії Європи. Крім того, їхня діяльність може відкрити вікно можливостей для українських підприємств оборонного сектору та залучити останніх до найновіших технологічних розробок у галузі європейської безпеки та оборони. Власне ключові переваги та виклики залучення України до оборонних ініціатив ЄС є тією проблематикою, яка потребує подальшого наукового дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

Договор о Европейском Союзе (в редакции Лиссабонского договора) (2009). *Право Європейского Союза*. Retrieved from https://eulaw.ru/treaties/teu _ old/

Молдован, О. (2017) Історичний саміт Європейської ради: наслідки для України. *Mind.ua.* Retrieved from https://mind.ua/openmind/20173535-istorichnij-samit-evropejskoyi-radi-naslidki-dlya-ukrayini

A European Defence Fund: €5.5 billion per year to boost Europe's defence capabilities Brussels. Press release (2017). *European Commission.* Retrieved from http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1508_en.htm

European Council meeting conclusions. 14 December 2017 (2017). *European Council.* Retrieved from http://www.consilium.europa.eu/media/32204/14-final-conclusions-rev1-en.pdf

European Council, 22-23 June 2017. Main results (2017). *European Council*. *Counsil of the European Union.* Retrieved from http://www.consilium.europa.eu /en/meetings/european-council/2017/06/22-23-euco-conclusions_pdf/

European Defence Fund – factsheet. (2019). *European Commission.* Retrieved from https://ec.europa.eu/docsroom/documents/34509.

European Defence Fund: €205 million to boost the EU's strategic autonomy and industrial competitiveness. (2020). *Europeansting.* Retrieved from https:// europeansting.com/2020/06/15/european-defence-fund-e205-million-to-boost-the-eus-strategic-autonomy-and-industrial-competitiveness/

Fiott, D. (2017). The CARD on the EU defence table. *European Union Institute for Security Studies (EUISS).* Retrieved from https://www.iss.europa.eu/sites/ default/files/EUISSFiles/Alert_10_CARD_0.pd.

Fiott, D. (2019). *Yearbook of European security*. Retrieved from https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/yes2019.pdf

Gotkowska J. (2018). The trouble with PESCO. The mirages of European Defence. *Point of View 69. Centre for Eastern Studies*. Retrieved from https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/pw_69_pesco_ang_net.pdf

Permanent Structured Cooperation updated list of PESCO projects – Overview. (2018). *Council of the EU.* Retrieved from https://www.consilium.europa.eu/media/ 37028/table-pesco-projects.pdf

Pilot Project EuroSWARM and SPIDER activities completed. (2018). *EDA.* Retrieved from https://www.eda.europa.eu/info-hub/press-centre/latest-news/2018 /02/23/pilot-project-euroswarm-and-spider-activities-completed

The European Defence Fund: Questions and Answers. (2017). *Europa-nu.* Retrieved from https://www.europa-nu.nl/id/vkevfccygvza/nieuws/the_european_defence_fund_questions_and

REFERENCES

A European Defence Fund: €5.5 billion per year to boost Europe's defence capabilities Brussels. Press release (2017). *European Commission.* Retrieved from http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1508_en.htm

European Council meeting conclusions. 14 December 2017 (2017). *European Council.* Retrieved from http://www.consilium.europa.eu/media/32204/14-final-conclusions-rev1-en.pdf

European Council, 22-23 June 2017. Main results (2017). *European Council*. *Counsil of the European Union.* Retrieved from http://www.consilium.europa.eu /en/meetings/european-council/2017/06/22-23-euco-conclusions_pdf/

European Defence Fund – Factsheet. (2019). *European Commission.* Retrieved from https://ec.europa.eu/docsroom/documents/34509.

European Defence Fund: €205 million to boost the EU's strategic autonomy and industrial competitiveness. (2020). *Europeansting.* Retrieved from https:// europeansting.com/2020/06/15/european-defence-fund-e205-million-to-boost-the-eus-strategic-autonomy-and-industrial-competitiveness/

Fiott, D. (2017). The CARD on the EU Defence Table. *European Union Institute for Security Studies (EUISS)*. Retrieved from https://www.iss.europa.eu/sites/ default/files/ EUISSFiles/Alert_10_CARD_0.pd.

Fiott, D. (2019). *Yearbook of European security*. Retrieved from https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/ EUISSFiles/yes2019.pdf

Gotkowska J. (2018). The Trouble with PESCO. The Mirages of European Defence. *Point of View 69. Centre for Eastern Studies*. Retrieved from https://www.osw.waw.pl/sites/ default/files/pw_69_pesco_ang_net.pdf

Moldovan, O. (2017). The Historic Summit of the European Council: Implications for Ukraine. *Mind.ua*. Retrieved from https://mind.ua/openmind/20173535-istorichnij-samit-evropejskoyi-radi-naslidki-dlya-ukrayini

Permanent Structured Cooperation updated list of PESCO projects – Overview. (2018). *Council of the EU*. Retrieved from https://www.consilium.europa.eu/media/ 37028/ table-pesco-projects.pdf

Pilot Project EuroSWARM and SPIDER activities completed. (2018). *EDA*. Retrieved from https://www.eda. europa.eu/info-hub/press-centre/latest-news/2018 /02/23/pilot-project-euroswarm-and-spider-activities-completed

The European Defence Fund: Questions and Answers. (2017). *Europa-nu*. Retrieved from https://www.europa-nu.nl/ id/vkevfccygvza/nieuws/the_european_ defence_fund_questions_and

Treaty on European Union (as amended by the Treaty of Lisbon). (2009). Law of the European Union. [In Russian]. Retrieved from https://eulaw.ru/treaties/teu_old/